

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՀԱՏՈՐ ԾԴ.

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ, ՄԱՐՏ 30, 1901

ԹԻԻ 13

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Գլխավոր Հրապարակ	409
Տալ Եւ Աւել	409
Պօղոս Եւ Իր Աստուածային Տէրը	409
Բնական Գիտութիւններու Ցառաջագիւտ	
Թիւեր ԺԹ Դարուն Մէջ	411
Այլեայլք	412
Նամակ Գերմանիայէ	413
Թղթակէցք Եւ Ընթերցողք	413
Վառարանիս Քով	413
Մահաբոլոր	414
Հանդէս Քաղաքական	415
Գրական	416

ԱԻՆՏԵՐՆԱԿԱՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ. Կը հրատարակուի ամէն շաբաթ օր:

Տարեկան գինն է մայրաքաղաքիս եւ գաւառներու համար կանխիկ 30 դր. արժար, օտար երկիրներու համար 4 1/2 տոյար, կամ 6 շիլինգ, կամ 7 3/4 Ֆրանք: Մէկ բերրի գինն է 30 փարս: Ամսաբերքին տարեկան գինն է 6 դր. ամէն տեղւոյ համար: Թղթատարի ծախքը խմբագրութեան վրայ է:

Խմբագրութեան վերաբերեալ նամակներ պարտին ուղղուիլ սոս. Տր. Հ. Ս. ՊԱՐՆԸՄ, իսկ բաժանորդագրութեան վերաբերեալներն՝ սոս. Տր. Հ. Ք. ԿՐԻՆ, Ամերիգան խան, Կ. պոլիս:

Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու Կաղմանէ Հ. Ք. ԿՐԻՆ, ԱՐՏՈՒՍԵՐ

Հ. Ս. ՊԱՐՆԸՄ, ՏԵՐԵՆ-ԽԱՐԱԳԻՐ

ԳԼԽԱՒՈՐ ՀՐԱՊՈՅՐԸ

Կը ջանանք Աստուծոյ տունը հրապուրել ընել: Այս նպատակին կը ծառայեցնենք ճարտարապետութիւն, երաժշտութիւն և պերճախօսութիւն: Ծաղիկներ, արուեստ, երաժշտութիւն և ճարտարխօսութիւն, այս ամէնքը իրենց վաշտով տեղն ունին հոն ուր մարդիկ կը հաւաքուին Ամենակալը պաշտել: Բայց երբ ասոնք մեր միտքերուն գլխավոր հրապարակ կ'ըլլան, այն ատեն տաճարը կը դադրի մեզի Աստուծոյ տունն ըլլալէ:

Աստուծոյ տան գլխավոր հրապարակն է բուն ինքն Աստուած: "Տէրը իր սուրբ տաճարին մէջն է": Ոմանք եկեղեցի կ'երթան զարդերը դիտել, ոմանք՝ երաժշտութիւնը լսել, ոմանք՝ քարոզչին ունկընդորել: Ոմանք ալ կ'երթան, վասն զի երեւելի մարդ մը հոն կ'երկրպագէ և կ'ուզեն անոր երկրպագութիւնը տեսնել: Սակայն քրիստոնեաներ եկեղեցի կ'երթան, վասն զի թագաւորներու թա-

գաւորը և տէրերու Տէրը հոն կը գտնուի: Կ'երթան անոր ներկայանալ: Կ'երթան վասն զի իրենց լաւ է Աստուծոյ մօտենալ: Կ'երթան հաղորդութեան մէջ մտնել Աստուծոյ հետ:

Չէ՞ք կրնար Աստուծոյ ներկայանալ մեր տան մէջ: Աստուծոյ ներկայանալու համար եկեղեցի երթալու ինչ պէտք կայ, քանի որ ամէն տեղ է ան: Բան մը աւելի ստոյգ չէ քան սա իրողութիւնը թէ Աստուած ամէն տեղ է: Միևիթա՛րութիւն մը աւելի մեծ չէ քան սա հաւատարմը թէ մենք կրնանք մեր սիրտերը ունէ վայրկեան և ունէ տեղ անոր վերցնել և զայն ներկայ և օգնելու պատրաստ դնել: Գաղտնապէս և առանձին Աստուծոյ հետ հաղորդութիւն ունենալու արտօնութիւնը կարելի չէ ըստ արժանւոյն դնահատել:

Սակայն Տէրը հրապարակային պաշտօն սահմանած է իրեն հաղորդակցութեան միջոց մը իր ու իր ժողովուրդին միջև: Ոչ միայն գրաւոր խօսքը, այլ և մեր բնութեան կաղնութիւնը հրապարակային պաշտօն կը պահանջէ: Մենք ընկերային էակներ ենք, և ընկերային տարրը անհրաժեշտ է որչափ աշխարհական կեանքի նոյնչափ ևս կրօնքի մէջ: Եթէ բոլոր մարդիկ լքանեն հրապարակային պաշտօնը, շատ չանցած՝ կը լքուի նաև առանձնական պաշտօնը: Եթէ դադրինք մէկտեղ աղօթելէ, քիչ ատենէն գիտի դադրինք նաև առանձին աղօթելէ: Աստուած ամէն տեղ է, բայց անոր ներկայանալով ստանալի օգուտը չէ կարելի լիովին ստանալ, եթէ բնաւ չերթանք անոր տունը: Ան կ'ընդունի մեզ տան մէջ, կ'ընդունի նաև ուրիշ կերպով Սրբաբանին մէջ: Տան մէջ Աստուծոյ հետ հաղորդութիւնը մեզ կը պատրաստէ տեսնել ու լսել զինքը իր տան մէջ:

ՏԱԼ ԵՒ ԱՌՆԵԼ

Ոչ միայն Աստուած կը սիրէ "յօժարակամ տուողը", այլ և "յօժարակամ տուողը" միշտ իր վարձքը կ'ընդունի: Այդ վարձքն է ընդհանրապէս հոգևոր օգտի ճոխագոյն փոխարինութիւնը, բայց

երբեմն ալ նիւթական աւելի օգուտ: Այս վերջին տեսակին վերաբերող շահեկան օրինակ մը կը պատմուի, որ տարիներ առաջ պատահեցաւ երբ դրամ կը հաւաքուէր Ամերիկեան եկեղեցիի մը շինութեան համար: Շատ պայքարներ և զոհողութիւններ կրուած էին այս շինութեան համար: Իրիկուն մը պատանի մը իր մօրն ըսաւ, "Կ'ուզեմ քանք հինգ տոլար տալ եկեղեցիին համար: Տանընդ մօտը պահած եմ ժամացոյց մը գնելու նպատակով, և կարծեմ մնայած վեց տոլարն ալ կրնամ դու շահիլ:"

Այսպէս քանի մը տարիներու խնայութիւնը գնաց եկեղեցւոյ պատերուն շինութեան: Բայց տղան չցաւեցաւ իր զոհողութեան համար, և մնացած վեց տոլարներն ալ փութով վճարեց: Հովիւը ուրիշ կողմեր գացած էր նպատակներ հաւաքել, և պատահմամբ յիշատակեց այս տղան և անոր ժամացոյցը: Պաշտօնին աւարտելէն ետքը պարոն մը ըսաւ անոր, "Ես չսիրեցի այդ տղուն իր ժամացոյցէն զրկուիլը:" "Իս ալ," "Ես ալ," յարեցին ուրիշներ: Եւ քիչ միջոցի մէջ եօթանասունըւրս տոլար հաւաքուեցաւ: Երբ տղան պատուական ոսկի ժամացոյց մը գնելու համար, զոր ամբողջ կեանքին մէջ պիտի կրնար գործածել, ժամացոյցը նուիրուեցաւ կիրակեօրեայ դպրոցի հանդէսի մը աւագ, եկեղեցւոյն նուիրման յաջորդ օրը: Հովիւը պատմեց պարագաները և մէջտեղ կանչեց տղան, որ գլուխը ծռած կ'արտասուէր ուրախութեան սաստկութենէն: Դեռ տասնը հինգ տարեկան էր, համեստ բայց արժանապատուութեան զգացում կրող, և այնչափ յուզուած որ գլխով միայն կըրցաւ իր շնորհակալութիւնն յայտնել: Սակայն խօսքի պէտք չկար, և ժողովականներէն շատերուն աչքերը թաց էին: Վստահ եմ թէ տղան զգաց որ Տէրը լաւ վճարող մ'է: Եւ ինք միակը չէ որ հաստատած է թէ Տէրը հաւատարիմ է իր խոստումներուն:

ՊՕՂՈՍ ԵՒ ԻՐ ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ ՏԵՐԸ

[Խմբագրական]

Թերթիս մէկ ուրիշ կողմը կը հրատարակենք նամակ մը որ կը ցուցնէ թէ Աստուածաշնչի քննադատներէն ոմանք եղական ինչ

եզրակացութիւններու կը հասնին : Նամակը գրուած է Գերմանիայէ եւ հաւանորէն կը պարունակէ տեսութիւնները կարգ մը կրօնական վարդապետներու, որոնց ունկնդրած է մեր թղթակիցն հոն : Քննական այն կատարեալ հետազոտութեան մէջ, որու սկսուած է ենթարկել Աստուածաշնչին մէջ մի մասը արդի ժամանակիս մէջ, Գերմաններն առաջին տեղը բռնած են, եւ եկեղեցին անոնց շատ բան կը պարտի՝ անոնց համբերատար խուզարկութիւններուն համար : Յորչափ ժամանակ անաչառութեամբ եւ երկիւղածութեամբ յառաջ տարուի քննական այս հետազոտութիւնը, Աստուածաշնչին վրայ կեդրոնացուած լոյսը որչափ զօրաւոր ըլլայ՝ այնչափ աւելի աղէկ է մեզի : Կրօնական սորվիչք անոր այլեւայլ գիրքերուն ծագման եւ նշանակութեան վրայ, եւ դանոնք աւելի լաւ ըմբռնելու համար ընդունինք սիրով ինչ օգնութիւն որ կը հասնի հնախոյններու ձեռամբ հողին տակէն հանուած քանդակներէ կամ ուրիշ ուեւէ աղբիւրէ : Եթէ սոյն գործողութեան ընթացքին մէջ ի յայտ գայ թէ սխալ են ինչ ինչ գաղափարներ զորոնք ունէինք առաջ, մերժենք այդ գաղափարները, միայն հոգ տանինք որ ժամանակէն առաջ այդպիսի քայլ մը չառնենք : Քանզի կրնայ ըլլալ որ ինչ որ առաջ մեր սիրական հաւատալիքներէն մէկուն հերքումը կը թուէր՝ աւելի կատարեալ հետազոտութեամբ մը յայտնի ըլլայ թէ արմէք կամ կարեւորութիւն չունի բնաւ : Գերմանիոյ մէջ կրօնական մտածման ամէն փուլ (երեւոյթ) կը գտնուի, ամենէն երկիւղած եւ ճշմարտագէտ աւետարանական վարդապետութիւնէն սկսեալ մինչեւ ծայրայեղ բանապաշտութիւնը, որ կը մերժէ գերբնական ամէն բան եւ կը նկատէ Աստուածաշնչին իբրեւ խառնուրդ մը պատմութեան եւ առասպելի, զորոնք իրարմէ դառնելը Աստուածաշնչի քննադատներուն պաշտօնը կը համարի :

Չարմանալի եզրակացութիւններէն մին ուրու եկած են Աստուածաշնչի քննադատներէն ոմանք եւ որ մեզի սխալ կը թուի բացորոշապէս՝ այն է որ կ'երեւի մեր թղթակցին նամակին մէջ : Պօղոսի վարդապետութիւնները Քրիստոսի վարդապետութիւններուն անհամաձայն կը ներկայացունին, եւ կը հարցուն թէ որոնք պիտի ընտրենք : Եթէ այդպիսի ներհակութիւն ըլլայ, կարելի չէ վարանիլ թէ ինչ պատասխան տալու ենք : Քրիստոս է մեծ Յայտնիչը Աստուածային նկարագրէ : Եւ Աստուածային կամքին : Ան է կեանքը, ճշմարտութիւնը եւ ճամբան : Անոր կը հաւատանք բոլոր զօրութեամբ, անոր կը հնազանդինք բոլոր սրտով : Բայց մեր թղթակցին հարցումը կը յիշեցնէ մեզի դիտողութիւնը Մր. Լինքընի, որ Ուաշինկթընէ ետքը ամենէն մեծը եւ ամենէն յարգելին է Ամերիկայի նախագահներուն մէջ : Մենք անոր մէկ ատենախօսութեան ունկնդիր եղած ենք նախագահ ընտրուելէն քանի մը ամիս առաջ միայն, երբ իր եւ Մր. Տըկլըսի միջեւ տեղի ունեցած վիճարանութեան մը անկարկելով ըսաւ, «Մր. Տըկլըս կ'ըսէ թէ սեւամորթի ու կոկորդիլոսի միջեւ պայքարի մը մէջ սեւամորթի կուսակից է, իսկ սպիտակամորթի եւ սեւամորթի միջեւ պայքարի մէջ՝ սպիտակամորթի կուսակից : Ես ալ այնպէս պիտի ըլլայի եթէ այդպիսի պայքար գտնուէր, եւ Մր. Տըկլըսի իմաստակութիւնը կը կայանայ դոյութիւն չունեցող պայքար մը ենթադրելուն մէջ :»

Այստի՜ կրնքք չտեսնալ նուիրում մը ա-

ւելի խորին քան զայն զոր Պօղոս ցուցուց առ Քրիստոս : Քրիստոսի համար թողուց նա պատուաւոր դիրքը զոր ունէր իր ազգին մէջ, եւ յանձն առաւ նեղութեան եւ հաւածման կեանք մը : Յայտարարեց թէ իր վարդապետութեան ամփոփումն է «Քրիստոս եւ ան խաչը եղած» : «Ես Պօղոսեան եմ» ըսողները յանդիմանեց հարցնելով անոնց, «Միթէ Պօղոս խաչը եղաւ ձեզի համար, կամ թէ Պօղոս անոնցովը մկրտուեցաք դուք :» Ըսաւ, «Ինծի համար ապրիլը Քրիստոս է,» «Եւ ալ կենդանի եմ, չէ թէ ես՝ հապա Քրիստոս կենդանի է իմ մէջ :» Եւ եկեղեցւոյ ամբողջ պատմութեան մէջ ոչ մէկ սուրբ անկէ աւելի զօրաւոր բանաձեւ գտած է Քրիստոսի հետ իր միութեան սերտութիւնը ցոյց տալու համար : Քրիստոս էր Պօղոսի փառքը : «Քաւ լիցի որ պարծենամ, հապա միայն մեր Տէր Յիսուս Քրիստոսի խաչովը :» Քրիստոս էր անոր ուսումնասիրութեան ղլխաւոր աւարկան : «Բոլոր բաներն ալ վնաս կը սեպեմ իմ Տէրոջս Քրիստոս Յիսուսի գերազանց դիտողութեանը համար :» Քրիստոսի սէրը եւ հաղորդութիւնը անոր միակ վայելքն էր : «Որուն համար ամէն բանէն զրկուեցայ եւ աղտեղութիւն կը սեպեմ, որ Քրիստոսը չահիմ :» Անոր մեծ նպատակն էր մարդիկ Քրիստոսի բերել : «Որդեակներս», որ ձեզմով նորէն ծննդական ցաւ կը քաշեմ՝ մինչեւ որ Քրիստոս ձեր մէջը ձեւակերպի :» Կրնայինք այսպէս նմանօրինակ խօսքեր հաւաքել առաքեալին գրութիւններէն : Անոնք որ կ'ուզեն ցուցնել թէ մենք Քրիստոսի հնազանդելու ենք եւ ոչ Պօղոսի՝ չեն կրնար այս գաղափարն յայտնել աւելի աղէկ կերպով քան առաքեալին խօսքերն յիշելով : Եւ ոչ մէկ բան առաքեալին աւելի ցաւ պիտի տար քան նախատեսել թէ ապագային մէջ ոմանք պիտի ներկայացնէին զինք իբրեւ Քրիստոսի հակառակ վարդապետող եւ իբրեւ Քրիստոսէ մարդիկ հեռացնող :

Սակայն նայինք Պօղոսի վարդապետութիւններուն : Քրիստոսի մեզի յայտնածէն տարբեր Աստուած մը կը յայտնէ ան : Չթեւանար քարոզելէ Աստուծոյ սէրը, Նայեցէք սա խօսքերուն : «Ո՛վ պիտի զատէ մեզ Քրիստոսի սէրէն» զոր քանի մը համար ետքը կը կոչէ «Աստուծոյ սէրը որ Քրիստոս Յիսուս մեր Տէրովմով է :» Օրհնութիւն մը, զոր անտարակոյս կու տար շատ անգամ, սա էր, «Աստուծոյ սէրը ձեր ամենուն հետը ըլլայ :» Կը քարոզէ Աստուծոյ հայրութիւնը եւ կը կոչէ զԱստուծոյ «զթութեանց Հայրը եւ ամէն միւրթարութեան Աստուածը :» Չսորվեցներ մեզի սարսափով նայիլ Աստուծոյ եւ ջանալ ծածկուիլ անոր տեսութենէն, այլ կ'ըսէ, «Մենք որդեգրութեան հոգին ունինք, որ անով կը կանչենք Արքա Հայր :» Եւ թէ Քրիստոսով Հրեաներ եւ հեթանոսներ նոյն հոգիով կ'ընդունուին Հօրմէն : Կը յիշէ զայն իբրեւ «խաղաղութեան Աստուած», «Աստուած որ մեծ է ողորմութեամբ» եւ արդարեւ չենք գտներ երկնաւոր Հօրը սիրելի եւ զրաւելի ստորագրելիքներէն ուեւէ մին զոր Քրիստոս ներկայացուցած ըլլայ, իսկ Պօղոս՝ ոչ :

Սակայն Պօղոս ինքզինք հակասութեան մէջ դրած է, եւ մեր թղթակցին կողմէ յիշուած համարներուն մէջ տարբեր կերպով ներկայացուցած է զԱստուծոյ, զոր նկարագրած է այլուր՝ իբրեւ սիրոյ, ողորմութեան եւ բարութեան Աստուած : Այս ինքնին անհաւանական է, քանզի Պօղոս նշանաւոր էր իբրեւ արամաբանական մտաց տէր մարդ : Նոյն իսկ անոնք որ անոր վարդապետութիւնները

չեն ընդունիր՝ պարտաւոր են խոստովանիլ անոր կարողութիւնը :

Հոռի թ. գլուխէն առնուած հատուածին մէջ Պօղոս շատ զօրաւոր լեզուով կը յայտարարէ Տէր Աստուծոյ գերիշխանութիւնը : Թեւեւ Հռոմայ Քրիստոնեաներուն մէջ տեսակ մը ընդհանուր մոլորութիւն կար, որ անհրաժեշտ դարձուց վարդապետութեան այսպիսի զօրաւոր յայտարարութիւն մը : Եւ կը խոստովանինք թէ Պօղոսի լեզուն խրթնութիւններէ զերծ չէ, եւ թէ այս հատուածը կրնայ համարուիլ Պօղոսի գրութիւններուն այն կարգի խօսքերէն որոնք «գոթաբարիմաց» կը կոչուին Բ Պետ. Գ. 16 համարին մէջ : Սակայն սոյն վարդապետութեան կարեւորութիւնը մեծ է : Եթէ Աստուած ամէն բանի չիլիսէ, եթէ անվիշտ չկատարուին անոր նպատակները, այն ատեն ապահովութիւն չկայ անոր արարածներուն համար : Ապագային համար մեր վստահութիւնը կրկնակ հիմի պէտք ունի Գիտնալու ենք թէ Աստուած բարի է, նաեւ թէ անոր կամքը ամէն տեղ գերիշխան է :

Բայց աւելի ուշադրութեամբ նայինք նշանակուած խօսքին : Պօղոս չէ որ կ'ըսէ, «Մեծը պզտիկին պիտի ծառայէ», ոչ ալ Պօղոս է որ կ'ըսէ, «Յակոբը սիրեցի եւ Եսաւը ատեցի» : Երկու խօսքերն ալ Հին Կտակարանէն կ'առնեն : Եւ «ատեց» բառն յայտնի է որ բաղդատական իմաստով առնուած է եւ կը նշանակէ նուազ սիրել : Այս իմաստով կը գործածուի բուն իսկ Քրիստոսէ, երբ կ'ըսէ թէ «Թէ որ մէկը չատեր իր հայրը եւ մայրը, ու կինը եւ զաւակները, ու եղբայրները եւ քոյրերը, նաեւ իր կեանքն ալ, չկրնար իմ աշակերտս ըլլալ :» Ողորմած Փրկիչը, որ մեզի կը պատուիրէ սիրել մեր թշնամիները, իրօք կ'ուզէ ըսել թէ մեր ընտանիքին անդամները ատելու ենք : Անշուշտ ոչ :

Եւ իրողութիւնը թէ Աստուած զՅակոբ ընտրեց մանաւանդ քան զԵսաւ՝ երբ դեռ ծնած չէին անոնք, Աստուծոյ ինքնիշխանութիւնը ցուցնելով հանդերձ, չնշանակել թէ քմահաճոյքով եւ առանց պատճառի դործեց Աստուած : Ան նախատեսեց թէ Յակոբ բոլոր իր տկարութեամբ եւ անձնասիրութեամբ հանդերձ ունայնամիտ Եսաւէ աւելի լաւ մարդ մը ըլլալու յարմարութիւնն ունէր : Ճշմարիտ է թէ Յակոբ եւ ոչ Եսաւ եղաւ Քրիստոսի նախահայր՝ Աստուծոյ բացարձակ ընտրութեամբ, բայց ճշմարիտ է նաեւ թէ Աստուծոյ ընտրութիւնն հիմնուած էր սա իրողութեան վրայ թէ Յակոբ էր ընտրուելու աւելի յարմար անձը : Կանոնէր որ երեց որդին ընտանիքին պետք ըլլար : Աստուած իր գերիշխանութիւնը ցոյց տուաւ Իսահակի որդիներուն նկատմամբ այդ կանոնը չըջելով, որպէս զի աւելի լաւ կատարուէր ողորմութեան ուխտը զոր Արքա-ամի հետ ըրած էր :

Մեր թղթակցը, բրոստին եւ կաւին առաւկին վրայ ըսածներովը, կը ցուցնէ թէ ուղիղ չհասկնար առակներուն դործածութիւնը : Առնենք Քրիստոսի առակները : օրինակի համար, անողորմ ծառային առակը : Հոն ծառային տէրը զԱստուած կը ներկայացնէ, եւ սակայն կրնանք հարցնել, Կը պահանջէ Աստուած որ մեր պարտքը վճարենք իրեն, այսինքն ստանք մեր իրմէ ընդունա՞ծին համարժեքը : Կը ներք մեղաւորի մը, որ դեռ աննեւորդ ոգի ունի : Պէտք ունի՞ որ ուրիշներ երթան եւ իրեն պատմեն ներում գտած ծառային անողորմ ընթացքը : Կրնանք շատ կէտեր ցոյց տալ, ուր ծառային տէրը յարմար կերպով չներկայացներ զԱստուած, բայց այդ չեղձանքը առակին վերջնականութիւնը : Անոր

նպատակն էր ցուցնել թէ Աստուած մեզի
չներեր, եթէ մենք չներենք իրարու, եւ
զայս կը սորվեցնէ յոյժ ազդու կերպով: Նոյն-
պէս են Քրիստոսի միւս առաքիներն ալ: Չափ
մը ալիւրի մէջ ծածկուած խմորը իր տա-
րածականութեամբ նման է երկնից թագա-
ւորութեան: Ուրիշ շատ հանգամանքներով
ալ բոլորովին անմասն է անոր: Նմանապէս
բրտուին եւ կաւին առակը չցուցներ թէ
կան ամէն կերպով մարդուն նման է: Այդ-
պէս չեն գործածուիր առաքիները թէ Աստուա-
ծաշնչին, թէ ուրիշ գիրքերու մէջ: Լուսա-
բանութեամբ կէտն է Աստուծոյ գերիշխանու-
թեան կատարելութիւնը, եւ զայս ի յայտ
կը բերէ առակը յոյժ ազդուապէս:

Հարցմանը թէ ինչո՞ւ Պողոսի գրութիւն-
ներէն այնչափ շատեր, իսկ մեր Տէրոջը
պաշտօնէութեան միջոցին անոր ընկերացած
առաքեալներուն գրութիւններէն այսչափ քի-
չեր պահուեցան, չենք կրնար աւելի պա-
տասխան մը տալ քան ըսել թէ կը հաւա-
տանք թէ նախնի եկեղեցին Նոր Կտակա-
րանը կազմող գիրքերուն հաւաքման մէջ
Աստուծոյ առաջնորդութեամբ: Շատ բան ու-
նինք Յովնանու գրէն, բան մը Մատթէոսէ,
բան մը Պետրոսէ (եւ Մարկոսի աւետարանն
ալ անոր հսկողութեան տակ գրուած կը հա-
մարուի) եւ բան մը Յակոբոսէ եւ Յովնայէ:
Բայց Աստուած էր բնականօրէն կամ
Պողոս գրէ թուղթերուն մեծ մասը եկեղե-
ցիներուն ուղղութեամբ, սա պատճառով որ այս
գործին ամենէն աւելի ան յարմարութիւն
ունէր: Անոր գրութիւնները թանկագին
կտակ եղան եկեղեցիին, եւ գրիթէ բոլոր եւ
կեղեցիները բերկրեցան անոնցմով եւ Աս-
տուծոյ գոհութիւն տուին անոնց համար:
Մենք մեր կողմէ կ'ըսենք թէ կրօնական
բովանդակ գրականութեան մէջ, Աստուա-
ծաշնչին մէջ ըլլայ թէ անկէ դուրս, ի բոց
առեալ մեր Տէրոջը խօսքերը, չենք գիտեր
բան մը աւելի վսեմ կամ աւելի պատուական
քան Հով. Է. կամ Ա. Կոր. ԺԵ. գլուխը:
Մեր թղթակիցը կարող է ցուցնել հատ մը:

ԲՆԱԿԱՆ ԴԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ
ՅԱՌԱՋԴԻՄՈՒԹԻՒՆԸ ԺԹ. ԴԱՐՈՒՆ ՄԷՋ
(Փր. Ֆ. Յ. Ա. Պէդէան, Այսթաւ)
Ա.

Որովհետեւ բարեկամներ փափաք յայտնե-
ցին Աւետարանի միջոցաւ հանրութեան ներ-
կայացնել անցեալ դարուն մէջ Բնական գի-
տութիւններու ըրած յառաջդիմութեան վրայ
մեծ ընդունակութեան մը առջեւ մօտեցն արտա-
սանուած բանախօսութիւն մը, հոս կը ջա-
նանք դոհացնել յայտնուած այդ փափաքը:
ԺԹ. դարը կրնանք նմանցնել Արեգակնա-
յին Դրութեան կեդրոնը դառնող այն ահա-
զին գունդին: Ինչպէս որ Արեգակին միակ
գունդին ծանրութիւնը զանիկա չըջապատող
լրբ 300 մեծ եւ փոքր աշխարհներուն ծան-
րութեանց համագումարին 700 պատիկն է,
կարծեմ սխալ չըլլար եթէ ըսուի թէ, նմա-
նապէս ուսմանց եւ գիտութեանց կողմանէ
ԺԹ. Դարուն մէջ տեսնուած յառաջդիմու-
թիւնը անոր նախորդ բոլոր դարերուն յա-
ռաջդիմութիւններուն համադրմարէն գե-
րազանց կը հանդիսանայ: Անցեալ դարու յա-
ռաջդիմութեան այս նիւթը հատորներ լեցնող
ընդարձակ խնդիր մըն է, բայց սրբախոսե-
մեր նպատակը այս մասին ընթերցողներուն
ընդհանուր դադափար մը տալ է, լոկ պիտի
շատանանք անոր վերաբերեալ քանի մը յայտնի
կէտերը ներկայացնելով եւ լուսաբանելով:
Դիտող աչքերէ վրիպած չէ անշուշտ թէ

լրացած դարուն յառաջդիմութիւնը երկրա-
չափական եւ ոչ թէ թուաբանական յառաջա-
տուութեան ձեւով կը ներկայանայ: Վասն զի
մինչ յիշեալ դարուն սկիզբները շատ չեն պա-
տահիր աչքի զարնող եւ զանիկա նախորդ
դարերէն տարբերող յառաջդիմութեան նշան-
ներ, անոր մէջ ազդերը շատ մը նոր բաներ
երեւան եկած են, եւ անոր երրորդ չորրոր-
դին մէջ յանկարծ շատցած են, իսկ վախճա-
նին մօտերը այնպիսի վիճակ մը ունեցած են,
որ իբր թէ Ի. դարուն մէջ առնելու նոր քայլ
մը չէ մնացած:

Անօգուտ չըլլար եթէ առաջուց յիշուին
լրացած դարուն տարօրինակ յառաջդիմու-
թեան նպաստող գորութիւններէն եւ սկզբ-
բունքներէն մէկ քանին:

Այս մասին ինչ որ պիտի ըսենք՝ սա է թէ
ԺԹ. դարը մասնաւոր նշանակութիւնով մը
հետազոտութեամբ եւ փորձութեամբ դար մը եղած
է: Էր ժամանակ, երբ գիտութեանց հետա-
քին եւ մտածող անձին գործը մեծաւ մա-
ստմբ իր ուսումնասիրեալին մէջ գրիչին եւ
թուղթին հետ էր: Այն ժամանակ մարդու իր
առանձնատենեակը քաշուելով ընդ երկար
բարդական ճամբարութիւններու վրայ մտա-
ծելով, խնկարով եւ երեւակայելով եւ օգի,
ջուրի եւ հանքային նիւթերու գնութեան
պարագային ալ գիւրիին չէզաւ այս մի-
տումէն եւ սովորութիւնէն դեր մնալ: Տես,
անոր սկզբունքը առաւել եւս անցեալ դա-
րուն մէջ զործադրուեցաւ, եւ մարդ իր բո-
լոր նախորդներէն աւելի սկսաւ իր զգայա-
րաններով ուղղակի ճանչնալ աշխարհը, ու-
րուն վրայ կը բնակի, եւ օժանդակութիւն
ստանալով բրիլլէն, թիւին եւ մուրճէն, վա-
ռարանէն եւ բովբէն, ջերմաչափէն եւ օդա-
չափէն, մանրադէտէն եւ հեռադէտէն, կշիռ-
քէն եւ լուսապատկերացոյցէն, անվերջանալի
հետազոտութիւններու եւ փորձարկութիւն-
ներու մէջ ընկղմեցաւ, եւ հետզհետէ սաստ-
կացող թափով մը ԺԹ. դարէն Ի. դարը նեւ-
ուեցաւ:

Անցեալ դարուն գիտութեանց եւ արուես-
տից մէջ յառաջդիմութեան եւ զարգացման
օժանդակող սկզբունքներէն կամ գորութիւն-
ներէն մին եւս հետազոտութեան եւ փոր-
ձարկութեան արդիւնքն եղող զիւտերուն
փորձնականացումը, արհեստներու եւ մարդկա-
յին պէտքերու ծառայեցումն, եղած է: Օրի-
նակի աղագաւ, երբ հասկցուեցաւ թէ ջուրի
շողիին, տեղ մը փակուած միջոցին, ջերմու-
թեան աստիճանը աւելցնելով զանիկա պա-
րունակող ամանին վրայ ալ անոր ձկտումը
կ'աւելնայ, մտածուեցաւ օգուտ քաղել սոյն
իրողութիւնէն, եւ ահա գոյութեան եկան հա-
զարութիւն մեծաւ մեքենաներ: Այն ճամբա-
րութիւնը թէ երկարականութիւն կոչուած
զարմանալի գորութիւնը հասարակ երկաթի
մը բոլորովին դարձած միջոցին զանիկա կը
մազնիւսացնէ, վարպետներուն ձեռքին մէջ
դառնալէն եւ դառնալէն ետքը, ազգերն ու
ժողովուրդները իրարու հետ հազորդակցու-
թեան դնող հեռադիրը երեւան բերաւ: Ստուգ-
ուեցաւ փորձելով թէ ձայն ըսուածը օգին
եւ կամ ուրիշ առանձնական մարմնի մը կարի
արադ ձօնումէն կամ թրթռումէն յառաջ կու
գայ. եւ ահա այս իրողութիւնը էտիստի
նման անձի մը ձեռք գրամագլուխ եղաւ, եւ
ձայնագիրը եւ անոր նման ուրիշ զարմա-
նալի գործիքներ երեւան եկան: Հասկցուե-
ցաւ թէ, եթէ եռանկիւն ապակիէ մը լուսոյ
ձառագայթ անցնի, կը բաժնուի լոյսը բազ-
կացնող զանազան գոյներուն, եւ ահա այս
սկզբունքը ընդ հուսկ փրանսֆէրի եւ Բիր-

չոֆի նման անձերու ձեռքերուն մէջ երկինքի
ձայրերէն լուր բերող լուսապատկերացոյցին
հնարուելուն առիթ ընծայեց:

Մինչ կ'ըսենք թէ անցեալ դարը գիտու-
թեանց եւ արուեստից կամ նիւթական քա-
ղաքակրթութեան մէջ առաջուց նմանը չտես-
նուած յառաջդիմութիւն ըրած է, պէտք չէ
մոռնալ սա ճամբարութիւնը թէ մարդ ստեղ-
ծող չէ, այլ՝ գիւտ ընող է: Բնական գիտու-
թիւններու մէջ ամէն մէկ յառաջդիմութեան
հիմն է զբոսնելը. իսկ գորութիւնը նիւթին
կից է: Նիւթական տիեզերքին մէջ նիւթը
հաստատուն եւ մշտնջենաւոր է. ոչ կ'աւել-
նայ, ոչ կը պակսի. այնպէս է նաեւ գորու-
թիւնը, որ ոչ կ'աւելնայ, ոչ կը պակսի: Այն-
պէս զի, գիտութեան այլադան ճիւղերուն
մէջ հետազոտութեան եւ գիւտերու արդիւնք
եղող յառաջդիմութիւնն ու զարգացումը որ
կ'երեւան նորանոր արուեստներու մէջ, ոչ
թէ մարդու նոր գորութիւն մը ստեղծե-
լուն շնորհիւ եղած են, այլ՝ շնորհիւ այն
գորութիւններուն որ արդէն դոյ էին բայց
անձանօթ մնացած, եւ մարդ զանոնք փրկու-
եց ու դուաւ, եւ զանոնք եւ արդէն ծա-
նօթ եղածներն ալ աւելի օգտակար կերպով
գործածելու կերպը գտաւ: Օրինակի աղա-
գաւ. մարդս գիտէր թէ երբ առեւելք, ծով մը
եւ բորակը իրարու քով դան եւ կայծի մը
ներգործութիւնն ընդունին, կարեւոր գորու-
թիւն մը կ'արտադրի: Ուստի ուրիշ գանա-
զան նիւթեր միեւնոյն կերպով բազադելով
իր նպատակին ծառայող աւելի զօրաւոր ար-
դիւնք մը յառաջ բերելու հետամուտ եղաւ:
Եւ դուաւ անձուի վառօդը որ առաջուանէն
յոյժ գերազանց է: Մարդս տեսնելով թէ
ջրաղացքի հինօրեայ անիւներուն թերութեան
պատճառաւ ջուրին գորութեան մեծագոյն
մասը յուսկէտս կը վառնուի, դարման տա-
նելու հետամուտ եղաւ, եւ ի վերջոյ դուաւ
հնարեց ընդհանր կոչուած անիւն որ ջուրին
գորութիւնը գոցեալ մեղմութիւնէ կը յարու-
ցանէ: Ջերմութիւնը գորութիւն է, լոյսը
կամ ճառագայթը գորութիւն է, երկարա-
կանութիւնը եւ մագնիսականութիւնը գո-
րութիւն են: Տաքութիւնը եւ ծանրութիւնը
գորութիւն են, ինչպէս կը տեսնուի հովին
եւ վերէն վար իջնող ջուրի ահագին հոսանք-
ներուն վրայ: Նիւթական քաղաքականու-
թեան մէջ տեսնուած բոլոր յառաջդիմու-
թիւններն ու զարգացումները վերոյիշեալ
գորութիւններուն արդիւնքն են, ուստի անց-
եալ դարը մասնաւոր կերպով մը շունչ առ-
նել տուաւ, հանգիստ շնորհեց մարդու:
Ինչ գործեր որ առաջները մարդոց կամ ա-
նասուններու ոյժով կը կատարուէին, ջեր-
մութեան կամ երկարականութեան նման
գորութիւններու ենթարկեց: Դործարան-
ներու մէջ մարդոց տեղ մեքենաներ անցան,
ուստի մարդու համար, շատ շատ, հսկո-
ղութեան գործը մնացած է: Երկարութիւն-
րու վրայ լոկ մէկ վայրաշարժ 10—15,000
ուղտերու գործը կը տեսնէ հիմա: Ասով հան-
գեւծ սա ալ պէտք է գիտնալ թէ երկաթու-
ղին գործաւոր դասակարգին թերեւս աւելի
գործ կը հայթայթէ հիմա քան զոր անոնք
ունէին անոր գոյութիւնէն առաջ:

ԺԹ. դարու յառաջդիմութիւններու կար-
գին մէջ զբոսնելու է զբոսնելու փո-
ռելու սկզբունքն ալ մեծ գործ տեսած է:
Ասիկա իբրեւ իրողութիւն հաստատուած է
ճշգրիտ եւ յաճախագոյն փորձերով: Ինչպէս
կը տեսնուի շոգեգործիին վրայ, ջերմութիւնը
շարժման կը փոխուի, եւ սալին (էօրս) վրայի
պաղ երկաթի կտորը իր վրայ իջնող մուր-

ձին հարուստներուն ներքեւ կը տաքնայ, այսինքն շարժումը տաքութեան կը փոխուի երբ անիւի մը կոթէն բռնելով կը դարձնես զայն, անոր ներդրումը թեան տակ գտնուող ուրիշ մասեր այնպէս մը կրնան կարգադրուած ըլլալ, որ քու մարմնէդ արձակուած զօրութիւնը անդին ելեկտրականութեան, կամ լոյսի եւ կամ մագնիսականութեան փոխուի: Ահա անցեալ դարուն, մանաւանդ անոր վերջին մասին, յառաջ բերած զարմանալիքներէն շատերը սոյն սկզբունքին շնորհիւ հնարաւոր եղած են: Ենչոյդ հովին, ջրիւթէ իջնող ջուրին եւ շողիին դարձուցած անիւին մէջ գոյութիւն ունեցող ոյժին լոյսի, տաքութեան, ելեկտրականութեան եւ քիմիական ներգործութեան փոխարկումը այս յատկութեան շնորհիւ կարելի եղած է: Տէնսոն կոչուած ելեկտրական մեքենաները յիշեալ սկզբունքին արդիւնքն են:

Ըստ վերոգրելոյն, նիւթական տիեզերքին մէջ հետազոտութեան առաջնութիւնը, եւ անոր արդիւնքն եղող գիւտերուն ֆորմալիստիկայը, եւ ասոնց հետ մէկտեղ նաեւ բնական զօրութիւններուն ուրիշ զօրութիւններուն ֆորմալիստիկայը օրէնքը անցեալ դարուն յառաջդիմութեան անիւին արագաշարժութիւնը սաստկացնող զօրութիւններուն կարգէն ըլլալը ցուցնելէ ետքը, պատշաճ է յիշեալ յառաջդիմութիւններէն մէկ քանին թուարկել:

(1) Երկաթը, թէպէտ աշխարհի ծանօթ ամենէն վաղեմի մետաղներէն մին է, եւ սակայն ամենայն վայելչութեամբ կրնայ ըսուիլ թէ ժ.թ. դարը երկաթի դար է:

Ինչպէս որ ծանօթ մետաղներուն մէջ երկաթը առատութեան մասին առաջին տեղը կը գրաւէ, շահու եւ տոկոսութեան մասին ալ պարագլուխ կը հանդիսանայ: Փորձով ստուգուած է թէ մէկ քառակուսի հարիւրորդամետր (հասարակ նարտիքուէի) թանձրութեամբ երկաթ ձող մը քաշելով փրցնելու համար 5-6,000 քաշ ծանրութիւն անկէ կախել, կամ այնքան զօրութիւն, պէտք է: Երբ կը մտածուի սոյն իրողութեան, նաեւ Պէսէմբրի ոճով միլիոնաւոր քաշ հասարակ երկաթի գիւրութեամբ պողպատի եւ կամ ֆուլի փոխարկման կերպին գիւտին վրայ, զիւրաւ կը հասկցուի թէ ինչ ահագին է 5-10-20,000 եւ աւելի ձեւերու ոյժ պահանջող մեքենաներուն մէջ երկաթին ու պողպատին ծառայութիւնը:

Ժ.թ. դարը երկաթի դար կոչել չափազանցութիւն պիտի չհամարուի, եթէ աչքի առջեւ գտնուին հետեւեալ եւ նման իրողութիւնները: Մարտանաւերու զրահաւորման համար 30 մետր երկայն, 5 մետր լայն եւ 30 հարիւրորդամետր (մէկ Անգղիական ոտք) թանձր եւ հասող 250,000 քաշ կշռող պողպատ տախտակներ կը գործածուին: Երկաթուղիներուն վայրաշարժները միայն յիշենք, անոնց ամէն մէկը 80-90,000 քաշ հաշուելով: Աշխարհի երկաթուղիներուն վրայ երկաթեկող այն բերանաւոր վայրաշարժներուն համար ահագին քանակութեամբ երկաթ եւ պողպատ կը գործածուի: Բացի եղելին ծառի թանձրութեամբ պողպատեայ առանցքէն, որ կը կցուի վիթխարի շոգենաւերու ջուրի մէջ թաղուած եւ 20-30,000 քաշ կշռող պտուտակին, որպէս զի վայրկեանի մէջ 80-100 անգամ դարձնէ զայն, մեքենային միւս մասերուն համար քանի մը միլիոն քաշ եւս երկաթի պէտք կայ: Մեծ կամուրջներու համար յիշեալ մետաղին տեսած գործը, օրինակի աղագաւ, Միացեալ Նահանգներուն մէջ Օհայոյի 50 կամարներու վրայ

ձգուած եւ իբր 3,200 մետր երկայն կամուրջին մէջ 36,000 խորանարդ մետր քարէն զատ 7,000,000 քաշէն աւելի երկաթ գործածուած է: Մեծ քաղաքներու մէջ 10, 15, 20 յարկ ունեցող մետաղեայ շէնքերուն ահագին քանակութեամբ (ամէն մէկուն 1-3,000, 000 քաշ) երկաթ եւ պողպատ պէտք է: Փապուղիները պատելու համար ահագին քանակութեամբ երկաթ կամ պողպատ կը գործածուի: Օրինակի համար, Լոնտոնի ներքեւ 20-25 մետր խորունկէն ելեկտրական երկաթուղիները բանեցնելու համար շինուած 15 մղոն երկայնութիւն ունեցող փապուղին լոկ պատելու համար 76,000,000 քաշ պողպատ գործածուած է: Ընդարձակ երկիրներէն, միայն Միացեալ Նահանգներուն 181,000 մղոն երկաթուղիներուն զետեղելու երեսը զետեղուած զոյգ ձողերուն համար առնուազն 10, 000,000 քաշ երկաթ պէտք է, եւ միայն Անգղիոյ երկաթի հանքերէն մէկ տարուան մէջ 14,000,000 տակառաչափ կամ 11,000, 000,000 (տասնըմէկ հազար միլիոն) քաշ երկաթ կ'արտադուի:

(2) Ժ.թ. դարը հաղորդականութեան դար եղած է: Եոգեւոյ զօրութեան արտադրած շարժման եւ երազութեան շնորհիւ երկրագունդիս հեռաւոր ցամաքները եւ կղզիները իրարու մօտեցած ըլլալով, կարծես աշխարհ պզտիկացած է: Եթէ ցամաքը կոխտող երկաթուղիներուն հետ եւ ծովուն երեսը, կարծես նաւէշջջափուած մաս չթողելու պայմանաւ, ամէն կողմ երթեկեկող շոգենաւերու բանակին հետ առնուի նաեւ Սուէզի ջրանցքը, հեռաձայնը, հեռագիրը եւ ասոնց նման հաղորդակցութեան միջոցները, զօրաւորութիւն մը չմնար վերոյիշեալ ճաղորդակցութեան դարձ ստացուածը բացատրելու: Աշխարհիս երեւելի երկիրներէն մէկուն, լոկ Միացեալ Նահանգներուն, հեռագրական թելերուն երկայնութիւնը իբր 1,000,000 մղոն կը հաշուուի: Յիշեալ երկրին մէջ այսօր գրեթէ 300,000 հեռաձայնի կեդրոններ կը գտնուին, եւ ասոնց խօսելու համար գործածուած թելին երկայնութիւնը 460,000 մղոնի կը հասնի: Այս գիծը աշխարհս 18 անգամ շրջապատելու բաւական է եւ կ'աւելնայ ալ: Թղթատարութեան գալով, ձգենք Եւրոպային, ձգենք պետութեան մը թղթատարութեանը գրեթէ հաւասար եղող Լոնտոնին, միայն Միացեալ Նահանգներու մէկ տարուան փոխադրած նամակներն ու գրութիւնները, եւն. (250, 000,000 քաշ) մեր կարաւաններով լոկ 1,000 մղոն տեղ տարուելու համար հազար ուղտերու 100 տարուան գործ կ'ըլլան: Հետաքրքիր անձինք մինչեւ անգամ սա կերպ հաշիւ մըն ալ ըրած են թէ, վերոյիշեալ թղթատարութեան փոխադրած մէկ տարուան նամակներու ծրարներուն ամէն մէկուն գացած հեռաւորութիւնները, եթէ իրարու կըցուին, համագումարը մեկմէ մինչեւ լուսին 80,000 ժամու հեռաւորութեան 2,000 պտիկին հաւասար կ'ըլլայ, որ ըսել է 500,000, 000 մղոն: Արդ, միթէ ճշմարիտ չէ՞ որ յիշեալ շարժման եւ հաղորդակցութեան միջոցները անցեալ դարուն մէջ շատ պզտիկացուցած են մեր աշխարհը: Ազգերը եւ ժողովուրդները իրարու կապող այս գիւրութիւններուն ներքեւ միթէ զարմանալի է որ Հնդկաստան եւ Չինաստան ալ եւս առասպելական երկիրներ չեն, Արեւելեան Ասիա ալ եւս Եւրոպայի դրացի է, այսօր ճափոն կամ Փեքին գտնուող մէկը քիչ օրեր ետքը Պեքինի կամ Լոնտոնի մէջ տեսնելը ոչ մէկուն զարմանք կու տայ: Սա ընդարձակ աշ-

խարհին մէջ մնացած չէ երկիր մը կամ կղզի մը ուր Եւրոպացի կամ Ամերիկացի չգտնուի, եւ Արեւմտեան Աշխարհի կարեւոր երկիրներէն ո'ր մէկը որ երթաս, Ափրիկէէ եւ Ասիայէ եւ հեռաւոր կղզիներէն մարդիկ կը տեսնես հոն: Եւ ժ.թ. դարուն մէջ զարմանալի եւ հազուագիւտ կարծուած շատ բաներ ժ.թ. դարու վաճառատուններուն եւ մթերանոցներուն մէջ պարզ եւ հասարակ բաներու կարգն անցած են: Հաղորդակցութեան միջոցներու բազմաւորութեան եւ կատարելութեան շնորհիւ աշխարհիս մէջ Եւրոպայէն պակասած է, եւ կարծես մարդիկ այդ մասին տեղի ունեցող թելին վէպերու բազմութեան մէջ փնտռելու են: Վերոյիշեալ գիւրութիւններուն շնորհիւ է որ մարդիկ առաջընէ շատ աւելի արագութեամբ կը հաւաքուին առեւարական կեդրոններուն մէջ: Այսօր Պեքինի բնակչութիւնը 2,000,000ի մօտեցած է, Փարիզինը 2,500,000ը անցած է, Նիւ Եորքի եւ Պրուքլինինը միասին 3,500, 000ի հասած է, իսկ Լոնտոն՝ ամէն մէկը 40-50,000 բնակիչներ պարունակող 100-150 քաղաքներ կազմելու չափ ամբոխ մը հաւաքած է — 6,500,000 բնակիչ: Կ'ըսուի թէ չկայ աշխարհիս մէջ լեզու կամ կրօն որ Լոնտոնի մէջ չգտնուի: Կ'ըսուի նաեւ թէ հոն աւելի Պապական կը գտնուի քան Հռոմի մէջ, եւ աւելի Հրեայ կը գտնուի քան զոր կարելի է հաւաքել ամբողջ Պաղեստինէ:

(Թոմաս Բեքէթ)

ԱՅԼԵԼԱՅԼՔ

Տեղակալ Եւելիս Փէյլըր, որ քաջածանօթ է իր Արջային երկրախուզութիւններուն համար, մեծ սքանչացող մըն էր Գերմանացի աշխարհագիր Տր. Ա. Փէթերմանի, որ մեծ ուշադրութիւն տուած է Արջային երկրախուզութիւններուն: Երբ Տեղակալ Փէյլըր 1870ին տեսաւ բրգնաձեւ լեռն ի Կրոնշլանտիս, զանիկա Փէթերման կոչեց, եւ այս լեռը երկար ժամանակ Կրոնշլանտիոյ ամենէն բարձր լեռը նկատուեցաւ: Ըստ անոր վերջին զննութեան, բարձրութիւնը 12,406 ոտք է, բայց 1899ին Տր. Նէթլըսթ գտաւ թէ լեռան կատարին իսկական բարձրութիւնը ծովուն մակերեսէն 8,200 եւ 9,000 ոտքի մէջ տեղերն է, ուստի այն լեռը այլ եւս չկրնար Կրոնշլանտիոյ ամենէն բարձր լեռը կոչուիլ: Ապրուածի կոմսը իր վերջին գիտական ուղեւորութեան մէջ հասկցաւ թէ Օսքար Թադաւորի երկիր եւ Փէթերմանի երկիր գոյութիւն չունէին, ինչպէս կը կասկածուէր: Հաւանօրէն Տեղակալ Փէյլըրի տեսածները սառնալեռներ էին, զորոնք ցամաք կարծեց: Ուստի այս երկու պարագաներուն մէջ ալ յիշեալ երկու տեղերուն հետ Փէթերմանի անունին կապակցութիւնը շատ դժբաղդ բան է:

— Մօսկրա Մեքսիքօ քաղաքին ականներուն պեղման միջոցին ինչ ինչ նիւթեր գտնուեցան, որոնք Գորթէզի սակէ 400 տարի առաջ կատարած արշաւանքէն առաջուան ժամանակի կը վերաբերէին: Գտնուած իրերէն ոմանք ոսկեղէն զարդեր էին, որոնցմով Ագթէքներուն շատուածները կը պնտուէին: Մեքսիկեան կեդրոնական երկաթուղւոյն երկայնութեամբ գործաւորները, մինչ պեղումները կատարէին, 50,000 տոլարի ոսկի եւ արծաթ զրամներ հանեցին: Եւ կառավարութիւնն ու գործաւորները հաւասար բաժին ընդունեցան դանձի գիւտի վաղեմի օրէնքին համեմատ:

Սշնան իրիկուն մը, երկու որբուկները
ջոյիկն առած, պուրակին մօտը կը նստէր

ՀԱՆՐԱՊԵՏ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Թղթատարական վերադասումները նոր տեղեկություններ կուտայ ծրարներու առաջման նոր դրութեան վրայ: Ինչպէս ըսած ենք արդէն, յանձնուած ծրարին արժէքը 30, 000 դահն անցնելու է: Ծրարներուն երկայնութիւնը 60 հարմեթէ (հարկւորդամեթը) աւելի ըլլալու է: Բացառութիւն են հովանոցի, դաւազանի եւ պատկերի ծրարները, որոնց երկայնութիւնը կրնայ մէկ մեթր ըլլալ, պայմանով որ ծրարին լայնքը 20 հարմեթը չանցնի: Ծրարի մը ծանրութիւնը 3 քիլոն անցնելու է: Բացառութիւն են հանածոյի ծրարները, որոնք կրնան 10 քիլո ալ ըլլալ: Հեղուկներ կրնան զրկուիլ ջուր չանցընող ամուր ամաններով: Բայց քարիւղ եւ զիւրավառ ամէն ուրիշ բաներ կը մերժուին: Արգելուած է նամակ եւ լրագիր զրկել ծրարի յատուկ թղթատարով:

Վեհ. Սուլթանը, նկատելով որ Գուրպան Պայրամի տունէն առաջ հեռագրաթիւն հաստատուած մինչեւ Մեքքէ չլինար, հրամայեց ուղարկարաւանի արագընթաց երթելու մը հաստատել Մեքքէի եւ Մեքինէի միջեւ: Այս տարւոյ ուխտաւորներուն ստուար բազմութեան պատճառով Ե զօրաբանակէն երեք վաշտ զատուած եւ նուիրական տեղերը զբոկուած են:

Անասնաբուժական վարժարանին մէջ կատարուած մանրադիտական զննութեան ելքը սա եղած է թէ հաւերէն կեղծմաշկի բունութիւն վտանգ չկայ, քանզի կեղծմաշկի մանրէն անման է մարդկային կեղծմաշկի մանրէին:

Իզմիր տարուած եւ որթատունկերու վաւարող միջաններու դէմ գործածուած ծնումբին դէմ գանգատ կայ: Կ'ըսուի թէ մեծ մասամբ խառնուրդ է եւ չսպաններ միջատները:

Որոշուեցաւ որ, երբ գաւառներու մէջ ծխախոտի Բէթիի դէտերուն հարկ ըլլայ ծխախոտ փախցնողներու վրայ յարձակիլ կամ կասկածելի տեղեր խուզարկել, ոստիկան զինուորներ ընկերանան անոնց եւ ի հարկին ալ հեծելագործ:

Կայս. հրամանագիր մը կը պատուիրէ հիւանդանոց չունեցող ամէն կուսակալութեան մէջ հիւանդանոց մը չլինի:

Կառավարութիւնը որոշեց Էրզրումի գաւառին անցնող Գարասու գետին երկու կողմը թուփ չլինել, որպէս զի արաբներն Քեասող ողողումներուն առջեւն առնուի: Գետին մօտերը քնակող զիւղաղիներուն խնդրանքով, տասնամորթի տուրքերն աւելցնելով պիտի հայթայթուի շինութեան համար եւ թաղրուած 260,000 դահն ծախքը:

Միւլի-Կարդ մը զրոյցներ հերքելով կ'ըսէ թէ ձեռք առնուած նախագիշտութիւններու չնորհիւ անկարելի է որ Բուսէ-լիի նահանգներուն մէջ քաղաքական խռովութիւններ ծագին: Անդորրութիւն պիտի տիրէ հոն ըստ կամաց Վեհ. Սուլթանին, եւ Պուլկարիոյ իշխանապետութիւնը չթերացաւ կրկնել սա հաւատարմութիւնը թէ ամէն անկարգութեան առջեւն առնելու համար խիստ միջոցներ պիտի գործածէ:

Սոփիայի լրագիրներէն Թեքէֆէ Վեհ. Վեհ. Վեհ. թէ Պուլկարիոյ ժողովուրդը տուրքի անտանելի ծանրութեան տակ կը հեծէ, եւ թէ, եթէ նոր փոխառութիւն կնքուի, իշխանապետութեան հառաջներուն մէկ մասը

անոր պիտի յատկացուի իրեւ երաշխաւորութիւն, որով աւելի պիտի ծանրանայ տուրք վճարողներուն բեռը: Կ'ըսէ թէ զիւղաղիներուն վաստակին 3/4 Կառավարութեան կ'երթայ, եւ միայն 1/4 կը մնայ իրենց հողաւուն համար իրենց ընտանիքները: Ուստի խնայողութեան յորդորներ կ'ուղղէ Կառավարութեան: Կ'ըսուի թէ ծախքերը պակսեցնելու զիտաւորութեամբ պիտի ջնջուին Ս. թէքէի, Չէթինէի եւ Փարիզի Պուլկարական գործակաւորութիւնները:

Հիւսիսի եւ Եմէնի Արաբ ցեղապետներուն բոլոր այն որդիները, որոնք իրենց ուսման ընթացքն աւարտեցին, Վեհ. Սուլթանին թիկնապահ կարգուեցան:

2. Զօրաբանակէն Թուրքեպարսկական սահմանազրուելը սպաններ դացին որոշելու համար տեղը եւ յատկաձեւը զինուորական այն պահականոցներուն, որոնք պիտի կառուցուին Պարսկաստանէ եկող հրոսախումբերու արշաւանքներուն առջեւն առնելու նպատակով:

Կրթական նախարարը իր իրաւասութեան տակ գտնուող բոլոր պաշտօնեաներուն շրջաբերական մը զրկեց, որով տեղեկութիւն կուտայ թէ օտար վարժարաններու տնօրէններուն թոյլ պիտի չտրուի իրենց հաստատութիւններն ընդարձակել առանց Կայս. հրամանի:

Հեռագրով հաղորդուեցաւ թէ Նուիրական Կարաւանը երեքշաբթի Մեքքէ հասած է: Մինչեւ այդ օրը սուրբ քաղաքն հասած ուխտաւորներուն թիւը 30,000 էր:

Մայրաքաղաքի մէջ միի նուազութիւնը զաղրեցաւ: Երեքշաբթի գանաղան նաւերով 4,000 ոչխար հասաւ, նոյնչափ ալ չորեքշաբթի:

Ծովաւազակիի հալածող երկու նաւերը, որոնք ձենովայի մէջ շինուեցան, Հաֆէէ եւ Սալի-Մեհմ. կոչուեցան ըստ անունան Վեհ. Սուլթանին եւ Ն. Կ. Վեհափառութեան հօր:

Զօր. Եմէնի փաշա յատուկ պաշտօնով Իփէք զրկուեցաւ եւ հոն շատ մը դասալիք զինուորներ ձերբակալեց: Անոնցմէ երեքը, որոնք ընդդիմութիւն ըրին, հրացանի բռնուեցան: Սեւ ծովու եղերքը Էրէջլիի մօտ Գարաթաշի անտառին մեծ մասը հրոյ ճարակ եղաւ:

Կրթական նախարարութիւնը ձեռնարկած է Վեհ. Սուլթանին իշխանութեան օրով հրատարակուած գրքերու եւ տետրակներու մէկ ցուցակը պատրաստել:

Շաբաթ Մարմարայի եղերքը Կանսուի մօտերը ձկնորսանաւ մը ընկղմեցաւ եւ երեք ձկնորսներէն Բոնաթանթի եւ Եմիի խեղդուեցան, բայց Եօրկի տախտակ մը բռնեց եւ ցերեկ մը եւ գիշեր մը ջուրի մէջ մնալէ ետքը ուժաստատ վիճակի մէջ աղատուեցաւ: Նոյն օր երկու ձկնորսանաւ կորսուեցաւ Սեւ ծովու քերին մօտ, բայց անոնց նաւաղներն աղատուեցան:

Կ'ըսուի թէ Պանտրմայի մօտերը Էսքիքէօյի մէջ գործաւորներ մարմարիոնէ շինուած ստորերկրեայ երկու սենեակ երեւան հանեցին, որոնք թաղման սենեակ կը կարծուին, եւ թէ դարձեալ նոյն գիւղին մօտերը ուրիշ գործաւորներ վիճակի գեղեցիկ քանդակ դերեղման մը դատած են:

Գերմանացի ճարտարագէտ Հէր. Մայնէր, որ Մեղրիկ գնաց Մեքքէի երկաթուղոյն առաջին հատուածին յատկաձեւը պատրաստել, աւարտեց իր աշխատութիւնը եւ Գաւառական մէջ գործաւորող յանձնաժողովին յանձնեց իր տեղեկագիրը:

Էրզրումէ կը ծանուցուի թէ վերջերս տուն մը փրկած է Փանինէր գիւղին մէջ եւ տնեցիները, երկու կին, մեռած են փառաւորներուն տակ:

Անատոլի հեռաւոր գաւառներուն մէջ կատարած շուկէ խաճնուած անձեր արագ ուղեւորութեան յատուկ զիւրութիւններու չգոյութեան չեն կարող մայրաքաղաքս հասնիլ 20 օրէն, եւ կը յիշուի թէ այդպիսի արկածեալներ, ըստ Փասթէօրի, ատկէ աւելի ուշանալու չեն դարմանի զիմեու համար, եթէ կ'ուզուի որ օգուտ քաղին: Ուստի Կառավարութիւնը Փասթէօրեան հաստատութիւն մը պիտի հիմնէ Էրզրումի մէջ, եւ կը սպասուի որ անոր շինութեան եւ պահպանման ծախքին նպաստին թաղապետութիւններն այն բոլոր քաղաքներուն, որոնք անկէ պիտի օգտուին:

Սէլանիկի կուսակալութիւնը սաստիկ կը հակառակի Ապաիւ Պագըի նոյն քաղաքին մէջ հացի գործարան մը շինելու ձեռնարկին: Չէ թէ չուզեր որ հացի գործարան շինուի, այլ հացի պատրաստութիւնը մենապաճառի վերածելուն հակառակ է:

Իհրաս. կը հրատարակէ Փրիթինայի միւլթութիւն եւ տեղւոյն ու Միթրովիցայի եւ ուրիշ երկու քաղաքներու 81 երեւելիներէն ստորագրուած նամակ մը, որ Լոնտոնի Օսմ. դեսպանին զրկուած է ուղղակի Իսթայիլ Բէմայ պէյի յանձնուելու համար: Ստորագրեալները կը յայտարարեն թէ ան իրաւունք չունի Ալպանիոյ անունով խօսելու եւ իրենց կատարեալ անձնութիւնը կը յայտնեն Վեհ. Սուլթանին, որու բարեբար իշխանութեան ներքեւ կ'ապրին խաղաղ ու երջանիկ:

Պուլկար խռովարարներու դատը, որ սկսաւ Սէլանիկի վերաքննիչ Գատարանին Եղեռնադատ ատենանին առջեւ, խորին ուշադրութիւն գրաւած է եւ ամէն նստի մեծ բազմութիւններ ներկայ կ'ըլլան:

Սէրէի կը հրատարակէ Բէնթըրպըրիի արքեպիսկոպոսէն Յուսէպ Պատրիարքին զրկուած եղբայրակցական նամակի մը թարգմանութիւնը: Նամակը խնդրութիւն կը յայտնէ Նազարէթի արքեպիսկոպոսին Աղեքսանդրիոյ պատրիարք ընտրուելուն համար, եւ կը խօսի այն վշտին վրայ որով մէջ ընկղմեցաւ Անգլիա Վիքթորիա թագուհիին մահուամբ, նաեւ կը յիշէ Լոնտոնի եպիսկոպոսին մահը:

Յուսէպոստանի սահմանազրկին վրայ Էլաստնայի կուսակալը անցեալ շաբթու տեղւոյն Բրիստոնեայ եւ Մահմետական երեւելիներէն ժողով մը գումարեց խորհրդակցելու համար այն միջոցներուն վրայ որ հարկ են գործուած աւագակութիւններուն վերջ մը տալու համար: Որոշուեցաւ զինուորներէ եւ քաղաքացիներէ բաղկացեալ փոքրիկ գումարտակներ կազմել Տէրպէն աղաներու հրամանին տակ:

Թնդանութարանի եւ նաւարանի ձուլարաններուն մէջ շինուած զանազան տեսակ թնդանութներ Տարտանէլ պիտի զրկուին փորձի ենթարկուելու համար նաւային եւ զինուորական սպաններու ներկայութեամբ:

Նաւային երկու սպաններ, Ալի Բիգա Էֆ. եւ Թահիր պին Ալի Նաւային Զինուորական դատարանին կողմէ վեցամեայ բանտարկութեան դատապարտուեցան: Վերաքննիչ տեսանք զկեանս բանտարկութեան դատապարտեց մամուլի զուանի պաշտօնեաներէն Պոլոս Զէքի Էֆ. եւ զինուորական հանգրտանութեան վնասակար նախկին սպաշտօնեայ Հաֆիզ Էֆ.: Նաեւ 15ամեայ բանտարկութեան դատապարտեց Բալիկի պանդուկի Յոյն սպասաւոր մը, որու քով խռովարարական թուղթեր գտնուած էին:

Արմաիլի հրապարակ. Անատոլի ցորենի կարծր) քաշը 33½-34 փարա: Անատոլի ալիւր (գորմա) պարկը 68, 72 դահ., Օսկասայի 97, 102, Բարայիլի երրորդ կարգ 78, 80, Սիւրիկեան 83-87, Թիֆլիսի (Ենիկիւրեւ, Եօզլատ) քաշը 16½ դահ., ձերմակ ուրդին կեղդիւնարը 225 դահ., քարիւղ 21-23 դահ., Թրիքիլի քաքար կենդինարը 81, 84, Ռուսական 74, 75, սուրճ պարկը 550-625 ոսկի, Բրինձ (Ենիկիւրեւ) պարկը 79½-81, (Բանկու) 110-113: Բամպակ (Սապնճա) կենդինարը 315-320 (Մէհմետէն 23ի հաշուով), (Ստանա) 283 դահ.:

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Հարգելի Ազգային Կոմիտեի անդամները, Լորտ Բիշնըրը եւ Զօր. Պոթալի միջեւ տեղի ունեցած պաշտօնական թղթակցութիւնն հրատարակուեցաւ, որմէ կ'իմանանք թէ ինչ էին առաջարկուած հաշտութեան պայմանները զորոնք մերժեցին Պօէր պետերը: Բանակցութիւններուն սկսելէն առաջ որոշ պայման զրուեցաւ թէ երկու հանրապետութիւններուն անկախութիւնը վերահաստատելու խնդիրը պիտի չյարուցուի: Լորտ Բիշնըրէ առաջարկուած եւ Մր. Չէյմպըրլէնէ քիչ մը բարեփոխուած պայմանները հետեւեալներն էին. Պէտք է թշնամութիւնները դադարեն, եւ անհատներու ձեռք թէ կառավարական միջբանոցներու մէջ գտնուած ամէն զէնք եւ ռազմանիւթ Անգղիացիներու պէտք է յանձնուի: Պատերազմական ամէն արարքներու համար ընդհանուր ներում պիտի չնորհուի: Գալով գաղթականութեան ապստամբ ընտելիներուն, պիտի չստիպուին անոնք Բարեյուսոյ Գլուխի գաղթականները վերադառնալ: Բայց եթէ վերադառնան, անոնց նկատմամբ պիտի գործադրուին գաղթականութեան օրէնքները, որոնց մէջ սակայն դաւաճանութեան սովորական պատիժները չառ մեղմացուած են: Մը. Հեդինէ եւ Սէյլան կողմները զրկուած գերիներն այնքան փութով ետ պիտի բերուին որքան կարելի ըլլայ կարգադրութիւններ ընել անոնց փոխադրութեան համար: Զինուորական վարչութեան պիտի յաջորդէ քաղաքային վարչութիւնը՝ ըստ կարելոյն փութով պետական գաղթականութեան յատուկ կառավարութեան մը ձեւով, եւ վերջի վերջոյ պիտի չնորհուի ինքնավարութեան արտօնութիւնը: Դատական բարձր ատեն մը պիտի հաստատուի գործադիր իշխանութեանն անկախ, Եկեղեցական ստացուածքներ, որբերու յատուկ դրամադրութիւններ, եւն. պիտի յարգուին: Դպրոցներուն մէջ Անգղիերէն կամ Հոլանտերէն պիտի ուսուցուի ըստ ծնողացոյ լիակատարութեամբ: Մէկ միլիոն Անգլ. ոսկի պիտի յատկացուի հատուցուելու համար այնպիսիներու, որոնց ապրանքները բռնի առնուած են զինուորական նպատակներու համար: Նոր կառավարութիւնը անմիջապէս նկատողութեան պիտի առնէ՝ ազարակի չէնքեր եւ արջառ կորսնցուցած մարդոց փոխատուութիւններու միջոցով օգնելու խնդիրը, եթէ այսպիսիներ հաւատարիմ հպատակութեան երգում ընեն: Անձնապաշտպանութեան եւ որսորդութեան յատուկ զէնքեր կրելու բաւական թոյլտուութիւն պիտի տրուի անհատներու: Քաֆիրներու նկատմամբ հաւաստիք տրուեցաւ թէ անոնց ընտրական իրաւունք պիտի չտրուի մինչեւ որ ժողովրդէն ընտրուած եւ զայն ներկայացնող կառավարութիւն մը չհաստատուի: Այն ատեն ալ սեւամորթ քուէտուներուն թոյլ պիտի չտրուի որ սպիտակամորթներն անցնին թուով: Օտար բոլոր քննադատները, նոյն իսկ անոնք որոնք Պօէրներուն համակիր են, կը խոստովանին թէ այս պայմանները չառ մեղմ են: Նայե Յըյե Փէլէ կ'ըսէ թէ «Կարելի չէ ըմբռնել թէ ինչո՞ւ այսպիսի պայմաններ անընդունելի պիտի ըլլան Պօէրներուն: Եւ կարելի չէ լքանել սա յոյսը թէ չուտ կամ ուշ հասկացողութիւն մը պիտի գոյանայ Անգղիական այս առաջարկին հիման վրայ:» Անգղիացիք կը ցաւին բանակցութիւններուն անյաջող ելքին համար: Բայց վերջացան բանակցութիւնները եւ թշնամութիւնները վերսկսան: Սիւնարա՞ կ'ըսէ

թէ Պօէրներն իրենց որոշումը տուին եւ պարտին անոր հետեւանքները կրել: Լորտ Բիշնըրը կը հեռագրէ թէ Զօր. Տըլարիի զօրախումբը որ 1,500է կը բաղկանայ՝ ամբողջովին ջախջախուած է: Գրուուած են անոնց բոլոր թնդանօթները, ռազմանիւթերը եւ զոյքի կառքերը, նաեւ շատեր գերի ինկած են: Նոր կուռի մը մէջ Պօէրներու ընդհանուր հրամանատարին եղբայր Զօր. Ֆիլիփ Պոթալ սպաննուեցաւ եւ անոր երկու որդիները վիրաւորուեցան: Ուրիշ կուռի մը մէջ Պօէր Զօր. Էրասմուս գերի բռնուեցաւ: Ուրիշ ընտանիքի մը կը վերաբերի Մ. Փոլ Պոթալ, որ հիմա Զուիցերիոյ մէջ կը գտնուի եւ Պեռնի մէկ լրագրին մէջ Մր. Բրիւկըրի վրայ սպսէս կը գրէ, «Մենք կը ծանշանք զայն իրրեւ ազա՛ն, անխիղճ եւ կեղծաւոր մէկը, որ իր արծաթախրութեան զոհեց ամբողջ ժողովուրդ մը:» Բարեյուսոյ Գլխի գաղթականութեան մէջ երեք ապստամբներ մահուան դատաւարտուեցան եւ հրացանի բռնուեցան երկաթուղի քանդելու յանցանքով, որով հինգ կեանքի կորստեան պատճառ եղած էին: Ուրիշ երկուք ալ հնգամեայ բանտարկութեան դատաւարտուեցան:

Զինու. Կապիտէ. Կապիտէ. Ֆոն Վալտերսէ կոմսը Մարտ 22ին սպսէս հեռագրեց. «Այսօր, Վոկաք եւ Պարոզ զօրաւորներուն հետ խորհրդակցութեամբ, Թիէնցիին վէճը զինուորական տեսակէտով կարգադրուեցաւ երկու կողման համար ալ գոհացուցիչ եղանակով: Երկու կողմէն ալ թէ՛ պահակները, թէ՛ պահական զինուորները ետ քաշուեցան եւ ողջոյն փոխանակեցին: Անգղիացիք կ'ըսեն թէ Ռուսական զորքին դէմ անարգանք ընելու զիտաւորութիւն չեն ունեցած, եւ թէ Ռուսական սահմանախիչերու կարծեցալ բարձումը տեղի ունեցած է զինուորական իշխանութիւններուն ոչ հրամանովը, ոչ ալ զիտութեամբը: Վէճի ենթարկուած տեղին վրայ աշխատութիւնը պիտի չչարունակուի մինչեւ որ երկու կառավարութիւնները հասկացողութիւն մը գոյանայ խնդրին նկատմամբ:» Այս լուծումը որ ոչ մէկ կողման զգացումներուն կը դպչի՝ ամէն տեղ գոհունակութեամբ ընդունուեցաւ: Գերման թերթ մը ուշադրութիւն կը հրաւիրէ սա կէտին թէ Անգղիացիք եւ Ռուսներ, թէեւ չառ վէճեր ունեցած են, գրեթէ 50 տարիէ հետէ կը յաջողին զէնքի դիմել խոյս տալ: Թիէնցիին մէջ Ֆրանսացիներու եւ Անգղիացիներու միջեւ ալ նեղութիւն մը ծագեցաւ սա պատճառով որ Ֆրանսացի զօրքեր Անգղիականութիւններ ըրին եւ ժամանակ մը անոնց թոյլ չտրուեցաւ որ նոյն չրջանակը մտնեն: Սակայն Ֆրանսացի զօրաւորը վստահացուց Անգղիականը թէ զանգառի տեղի պիտի չտրուի նորէն եւ թէ յանցաւորները պիտի պատժուին: Ասոր վրայ Ֆրանսացիներու դէմ դրուած արգելքը վերցուեցաւ: Զօր. Վուարոն ուրիշ զօրագունք մը կանչեց Թիէնցիին յաջորդելու համար տեղւոյն գտնուին, որ Փարիզցիներէ կը բաղկանայ եւ չառ հակամէտ է անկարգութիւններ ընելու: Ռուս կառավարութիւնը Մանչուրիական դաշնագրութեան ինչ ինչ բարեփոխութիւններուն հաւանեցաւ, եւ ասոր համար կը պնդէ որ պայմանագրութիւնը չուտով ստորագրուի: Ռուսիա այժմ կ'ընդհանրի վարձու բռնել զՓորթ Արթըրը եւ չկցել զայն, հրաժարել Մուգաշին մէջ Ռուս ներկայացուցիչ մը պահելու պահանջումէն, նաեւ թոյլ տալ որ Զինական զինուորներ Մանչուրիոյ մէջ բարեկարգութեան հսկին Ռուսական երկաթուղւոյն չինութեան միջոցին: Սակայն Փեքինէ կը հեռագրուի թէ Կայս. հրամանագիր մը Զինացի

լիազօրներուն կ'արդէ ստորագրել պայմանագրութիւնը: Լրագրիները կ'ըսեն թէ վտանգ կայ որ Ռուսիա եւ Ճափոն ընդհանուր մը ունենան եւ թէ Ճափոնական եւ Ռուսական մարտանաւեր կը ժողովուրին Ճափոն գրգռուած է, քանզի Ռուսիա ի դերեւ կը հանէ անոր դիտաւորութիւններն ի Քորէա եւ պատրաստ է, կ'ըսուի, Զինու. օգնել որ չստորագրէ Մանչուրիական պայմանագրութիւնը:

Այլապէս. 1900 տարւոյ վերջին օրը կատարուած մարդահամարէն կը տեսնուի թէ Աւստրիա-Հունգարիոյ բնակիչներն, իրաց առեւտր. Պոստիս եւ զէնքեկովինա, 45,310, 835 են, 26,107,304ը Աւստրիացի եւ 19,203, 531ը Հունգարացի: Վիէնայի բաղմամարդութիւնն է 1,635,647, Պուտաբիցիք 729, 383: Երկու խորհրդարանները յանձնաժողովներ ընտրեցին որոշելու համար թէ երկեակ պետութեան իւրաքանչիւր կէտն ինչ համեմատութեամբ պիտի մասնակցի տէրութեան ընդհանուր ծախքին: — Եորքի դուքսը եւ դքսուհին անցեալ չորեքշաբթի ձիարայլծար ժամանեցին եւ ուրբաթ անտի մեկնեցան: Արքայազուն իշխանին եւ իշխանուհին եւ դաժ ընդունելութիւնը փայլուն էր, եւ նաւատորմի հրամանատարին կողմէ Եորքի դքսին չնորհաւորական նամակին տրուած պատասխանը անթել հեռագրութեամբ ղրկուեցաւ, երբ դքսին զօրանաւան Օֆէր գրեթէ 50 հազարամետր հեռացած էր: Օֆէրի Մուլթայի ձոռնալն ալ աւելի մեծ հեռաւորութեան մը հաղորդուեցաւ անթել հեռագրութեամբ, որ ազատօրէն սեղի ունեցաւ նաւուն եւ ցամաքին միջեւ եւ փոխադարձաբար: Նաւը Մալթա հասաւ կիրակի դիշեր: Անգղիոյ Ալեքսանտրա թագուհին ուրբաթ Լոնտոնէ մեկնեցաւ դէպ ի Քոփէնհագէն, ուր կիրակի ժամանեց եւ ընդունուեցաւ իր ծերունի հօրմէն, որ Տանիմարայի թագաւորն է, եւ իր քրոջմէն որ Ռուսիոյ մայր կայսրուհին է: Էտուրտ թագաւորին դահակալութեան պաշտօնական լուրն հաղորդելու նպատակով զրկուած պատգամաւորութիւնները սկսած են այցելել Եւրոպական մայրաքաղաքները: Լորտ Բէրինկլըն եւ Փարիզ զրկուած մասնաւոր պատուիրակութեան միւս անդամները անցեալ չորեքշաբթի Նախագահ Լուպէի ներկայացան: — Միաբանութիւններու ծրագրին վիճարանութիւնը կը շարունակուի Ֆրանսայի Երեսփ. ժողովին մէջ: Ընդունուեցաւ Ժ. Ե. յօդուածը, որով կը պահանջուի որ կրօնական ամէն հաստատութիւններ կառավարութիւնէն արտօնեալ ըլլան: Ապա վիճարանութիւն սկսաւ Ժ. Ե. յօդուածին վրայ, որով չարտօնացեալ ժողովրդի անդամներուն կ'արգելուի կրթական հաստատութիւն մը վարել կամ անոր մէջ դաս տալ: Մէծնի կոմսն ընդ երկար խօսեցաւ ի նպատակ կրթական ազատութեան, եւ ըսաւ թէ անիրաւ, միանգամայն անօգուտ է ծնողքները զրկել իրենց զուակներուն աւանդելի կրթութիւնն ընտրելու իրաւունքէն: Նախկին վարչապետ Մ. Պուրթուա աղջու ճառ մը խօսեցաւ ի նպատակ յօդուածին եւ ուրիշ վիճարանութեանէ ետքը, որու մասնակցեցաւ նաեւ Վարչապետը, յօդուածն ընդունուեցաւ: — Անցեալ շաբթու ընդարձակ գաւառական որդող հեղեղներ ծանուցուեցան Բաւարիայէ, Տեղ մը 15 անձեր ալ խեղդուած են: Կիրակի օրուան Վիէնանական հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Աւստրիա երրորդ ձմեռ մը մտաւ, առատ կը ձիւնէ եւ Պահմիոյ մէջ 36 ժամ տեւեց ձիւնատարալը: Արդէն իսկ քանի մը դեռեր յորդած են եւ ձիւնհալէն ալ սաստիկ հեղեղներ կը սպասուին:

ԳՐԱՄԱԳԱՆ			
Գոհարիտէ		25	16
Բուժելի Երկաթաղի		412	50
ԳՐԱՄԱ, Օ.Մ.Ք. 100%			
Մեծիտիյէ	408 8	Նաբոյէն	87.28
Մեծիտիյէ	98 30	Գրեմից	51.03
Մանր արծաթ	103 5	Անգլ. ասկի	410 09
Ռուսիոյ բու	90 20	Մանէթ Թիլ	8.57
ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ			
Ի ՅԱՐԱՆԻ Ա. ՅԱՐԱՆԻ ՎԱՅԱՆԻ			
Ֆինանսները Երգուը, Ամերիկացի խան			